

თქა ქამუშაქი

პანდემიის ეჭქტი – როცა სახელმნიფო მარნეულში შეხვდა მოქალაქეხს¹

კოვიდპანდემია, როგორც გლობალური მოვლენა, საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროს შეეხო და დაგვანახა სირთულეები და გამოწვევები, რომელთა წინაშეც დგას თანამედროვე ქართული საზოგადოება. ერთ-ერთი მთავარი, რაც კოვიდპანდემიამ ვირუსთან ერთად მოგვიტანა, იყო სახელმწიფო ინსტიტუტებთან უშუალო შეხება. პანდემიამ არსებითად წარმოაჩინა სახელმწიფოს როლი კრიზისულ პირობებში, მისი სუსტი და ძლიერი მხარეები. სახელმწიფო იყო ქვეყანაში მნიშვნელოვანი გადანყვეტილებების მიმღები და მათი აღმასრულებელი (Lehtinen & Brunila 2021). პანდემიის მართვის პირობებში, სახელმწიფო, უფრო საგრძნობი, კონკრეტული და ხელშესახები გახდა მოქალაქეებისთვის (Nyers 2006). ასეთ ვითარებაში გამოჩნდა მისი აღქმის პრობლემურობა, განსაკუთრებით, საზოგადოების ცალკეული ჯგუფების მხრიდან. შედარებით მძაფრად ეს იმ მოქალაქეებმა განიცადეს, რომლებსაც მანამდე მსგავსი გამოცდილება ნაკლებად, ან საერთოდ არ ჰქონიათ.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, სახელმწიფოს გაგება სხვადასხვა საზოგადოებრივი ჯგუფისათვის განსხვავებული შინაარსებით დაიტვირთა და წინააღმდეგობრივ გამოცდილებად ჩამოყალიბდა. დამოუკიდებელმა ქართულმა სახელმწიფომ კი, ჯერაც ვერ მოახერხა საკუთარი მოქალაქეების დარწმუნება თანასწორობისა და თანაბარუფლებიანობის შესაძლებლობაში (ზვიადაძე, ჯიშკარიანი 2018). თანასწორობის საკითხი წარმოჩინდა მთელი სიმწვავეით პანდემიის მართვის პირობებში, რო-

¹ ტექსტი-კვლევა მომზადდა შოთა რუსთველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით, გრანტის №FR-21-14562.

დესაც ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული ორი მუნიციპალიტეტი, მარნეული და ბოლნისი ჩაიკეტა. თანასწორობის უზრუნველყოფა, კომუნიკაციის გზების ძიება საკუთარ მოქალაქეებთან და ვირუსის გავრცელების თავიდან აცილება იქცა ქართული სახელმწიფოს თვითგამოხატვის ფორმად კოვიდრეალობაში. რეალობა, რომელიც უფრო მეტი აღმოჩნდა, ვიდრე პანდემიის მართვა, საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის რთულ და ხანგრძლივ გზაზე ქართულ საზოგადოებაში, სახელმწიფოს სისუსტეებსა და, რიგ შემთხვევაში, მის უუნარობაზე თანაბრად უზრუნველყოს საკუთარი მოქალაქეების დაცვა. პანდემიის პირობებში გამოცხადებული საკარანტინო ზონების ახლოდან გაცნობა, იმ საზოგადოების თავისებურებებს დაგვანახებს, რომელიც ვირუსთან ერთად უცხოდ მოინიშნა.

სტატიაში შევეცდები გამოვკვეთო სახელმწიფოს როლი პანდემიის პერიოდში, თუ როგორ აღიქმებოდა მისი ცალკეული გადაწყვეტილება თუ ქმედება, აზერბაიჯანული თემის მხრიდან. ამ საკითხებზე მსჯელობისათვის, მარნეულში განვითარებული მოვლენებიდან მოვიხმობ მაგალითებს. საინტერესოა, თუ როგორ გამოჩნდა სახელმწიფო კრიზისის პერიოდში, რას მოელოდა და რა მიიღო მისგან მოსახლეობამ. რა გამოაჩინა ვირუსის საფრთხის გაცნობიერებამ ქართულ საზოგადოებაში და როგორ გაუუმკლავდით იმ გამონწვევებს, რომლებიც პანდემიამ ხელახლა და უფრო მეტი სიმწვავეთ დააყენა დღის წესრიგში. სტატიაში, ვეცდები მოვახდინო ადგილის, როგორც ტერიტორიის, კონცეპტუალიზება. რით არის იგი გამორჩეული, რეგიონისა თუ ქვეყნის მასშტაბით? რატომ ჩაკეტეს მარნეული პანდემიის სანყის ეტაპზევე?¹ შევეცდებ იმის გარკვევას, თუ ზოგა-

¹ საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით 2020 წლის 23 მარტიდან მარნეულის და ბოლნისის მუნიციპალიტეტები ჩაიკეტა, საკარანტინო ზონებად გამოცხადდა. "შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან სრული კოორდინაციით,

დად როგორია მარნეულის, როგორც ადგილის, აღქმა საქართველოს ქართულ, სომხურ და აზერბაიჯანულ საზოგადოებებში. როგორ აყალიბებს ჩვენს წარმოდგენებს საკუთარი თავისა და „სხვის“ შესახებ. შესაბამისად, ვიმსჯელებთ ლოგიკაზე, რომელმაც სახელმწიფო ამ მუნიციპალიტეტების ჩაკეტვის გადანყვეტილებამდე მიიყვანა. რამდენად შესაძლებელია ამ მომენტის კონცეპტუალიზება, როგორც „საომარი ვითარებისა“, როდესაც პანდემიის პირობებში, ძალაუფლების გამოვლენა პოლიტიკური ონტოლოგიის ნაწილად იქცევა. როგორ ცდილობს სახელმწიფო არსებული შფოთვის სამართავად ომის ეფექტის გამოყენებას. ამგვარად საერთო შფოთვა და დაუცველობის განცდა, შიშის სახით ფორმირდება, რომელიც უფრო ადვილად კონტროლირებადი და მართვადია. ლეტინენი და ბრუნილა სტატიაში, პანდემიის პოლიტიკური ონტოლოგიის შესახებ, ცდილობენ აჩვენონ, თუ როგორ მივყავართ სახელმწიფოს მხრიდან ომის ონტოლოგიის გამოყენებას (Lehtinen & Brunila 2021).

სტატიაში ასევე განვიხილავ, მოსახლეობის რეაქციას ჩაკეტვისა და შეზღუდვების დანერგვაზე, როგორც სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებულ უკიდურეს ზომებზე. პროტესტის რა გზები და ფორმები აირჩია რაიონის მოსახლეობამ უკმაყოფილების გამოსახატავად. რამდენად ორგანიზებული იყო პროტესტი და რა კონკრეტული შედეგები მოჰყვა ამ წინააღმდეგობას. სტატიაში ასევე ვისაუბრებ ადაპტაციის იმ გზებზე, რომლებიც მოსახლეობამ პანდემიასთან, სახელმწიფო რეგულაციებთან თანაცხოვრებისათვის გამოიხატა. აქვე შევეხები აზერბაიჯანული თემისათვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ტრადიციულ ელემენტს – ქორწილს, რომელიც პანდემიის გამო არსებითად შეიზღუდა. შესაბამისად, ქორწილების „ფარულად“ გამართვა, პანდემიის გარკვეული ეტაპიდან მოყოლებული,

თავდაცვის ძალები მარნეულისა და ბოლნისის მუნიციპალიტეტებთან იცავს სპეციალურ გამშვებ პუნქტებს” (რადიო თავისუფლება 2020)

პროტესტის სხვა ფორმებთან ერთად, შეიძლება სახელმწიფო სანქციების მიმართ თავისებურ პასუხად, რეაქციად განვიხილოთ. სტატიის დასკვნით ნაწილში კი შევაჯერებთ მიღებულ გამოცდილებას, რომელიც მარნეულში პანდემიასთან ერთად სახელმწიფოს გამოჩენას და მასთან უშუალო შეხებას მოჰყვა. ვიმსჯელებთ აზერბაიჯანული თემის ქართულ საზოგადოებაში ინტეგრაციის პროცესზე, როგორც პანდემიური რეალობის ნაწილზე.

ნაშრომი ეფუძნება, როგორც საველე ეთნოგრაფიულ კვლევას, ისე არსებული სამეცნიერო და პერიოდული გამოცემის მიმოხილვას. სპეციალურად კვლევისათვის, ჩავწერე რვა ჩალრმავებული ინტერვიუ იმ ადამიანებთან, რომლებსაც პანდემიის პირობებში მოუწიათ სახელმწიფოსა და მოქალაქეებს შორის ყოფილიყვნენ ერთგვარი „შუამავლები“, ჩართულიყვნენ იმ საკითხების მოგვარებაში, რომლებსაც სახელმწიფო და მოქალაქეები ვერ ართმევდნენ თავს. ჩემი მთხრობელები საუბრობდნენ მარნეულის მოსახლეობის წუხილებზე, იმ განცდებისა და გამოცდილების შესახებ, როგორადაც კოვიდრეალობა იქცა უმცირესობებით დასახლებულ საქართველოს ერთ-ერთ რაიონში.

ყველა ინტერვიუ ჩანერილია ქართულ ენაზე. 8 მთხრობლიდან, 6 ეთნიკურად აზერბაიჯანელია, რომელთაც ქართული ენის სწავლების შესაძლებლობა არა ბავშვობაში, არამედ, მოგვიანებით მიეცათ. დანარჩენი ორი, მარნეულში მცხოვრები ეთნიკურად ქართველი და სომეხი ინფორმანტებ, ამ რაიონისათვის უმცირესობაში მყოფ ეთნიკურ ჯგუფებს წარმოადგენენ. ექვსი ეთნიკურად აზერბაიჯანელი მთხრობელიდან, მხოლოდ ერთი არ ცხოვრობს მარნეულში, თუმცა, აქტივისტური საქმიანობით მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული მასთან. ამ საკითხების ეთნოგრაფიულ კვლევას, პანდემიის დასრულების შემდეგ შევუდექი, თუმცა ჩემი პროფესიული და ყოველდღიუ-

რი საქმიანი გამოცდილებით ათ ნელზე მეტია ვთანამშრომლობ საქართველოში მცხოვრებ აზერბაიჯანულ თემთან და ახლოდან ვაკვირდები ინტეგრაციის რთულ პროცესს. გარდა იმისა, რომ ქართულ ენას ვასწავლი საქართველოს აზერბაიჯანულ და სომეხ მოქალაქეებს, წლების განმავლობაში ჩართული ვიყავი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის „1+4“ პროგრამის ადმინისტრირებაში, მათ შორის, პანდემიის პერიოდში. სტატიაში წარმოდგენილი კვლევა ჩემს პირად რეფლექსიებსაც ეფუძნება. ჩემი მთხრობელების გახსნილობასა და გულწრფელობას ისიც განაპირობებს, რომ მათგან ნახევარს, ბევრი წელია ვიცნობ. მთხრობელთა შერჩევასაც ბევრი ფაქტორი გავითვალისწინე. გარდა იმისა, რომ მთხრობელები უშუალოდ უნდა ყოფილიყვნენ დაკავშირებულნი მარნეულთან, მოვლენების ფართო პერსპექტივის წარმოსაჩენად, ვეცადე მათი განსხვავებული გამოცდილებაც გამეთვალისწინებინა. ერთ-ერთი მთხრობელი პანდემიის პერიოდში ადგილობრივ ხელისუფლებაში, მარნეულის მერიაში მუშაობდა. ამდენად იგი სახელმწიფო პოლიტიკის გამტარებელი და მისი წარმომადგენელიც იყო მოსახლეობისათვის. ამის გათვალისწინებით, როდესაც მის მოსაზრებებს დავიმოწმებ, მას შეცვლილი სახელით მოვიხსენიებ. დანარჩენ მთხრობელებს, თემატიკის მგრძობელობის მიუხედავად, მათივე ნებართვით, საკუთარი სახელით მოვიხსენიებ.

ეთნოგრაფიული კვლევის გარდა, რაც მარნეულის რაიონულ ცენტრსა და მის სოფლებში გასვლას გულისხმობდა, ორენოვანი კითხვარის საშუალებით, გამოვკითხე მარნეულში მცხოვრები 30 მოქალაქე. შევეცადე ანონიმური გამოკითხვის გზით (ღია კითხვების საშუალებით), მიმელო ინფორმაცია პანდემიასთან და მარნეულის ჩაკეტვასთან დაკავშირებული მათი გამოცდილების შესახებ.

რაც შეეხება კვლევის თეორიულ ჩარჩოს, ეთნოგრაფიული მასალა გაანალიზებულია ჯეიმს სი სკოტის მიერ შემოთავა-

ზებულ სახელმწიფოსა და ლოკალური თემის ურთიერთობის კონტექსტში «Legibility»-ს გაგებაში. ეს ტერმინი ქართულად შეიძლება ითარგმნოს გარჩევადობად/ნაკითხვადობად, როდესაც რალაც იმდენად მკაფიოა, რომ მისი ნაკითხვაც/გაგებაც შესაძლებელია. გარჩევადობა, როგორც ნაკითხვის შესაძლებლობა, სახელმწიფოს სისტემისათვის აუცილებელი პირობაა სამართავად, მანიპულაციისა და ექსპლუატაციისათვის. როდესაც სახელმწიფო ვერ ახერხებს ცალკეული ტერიტორიის სრულფასოვან მართვას, არ ესმის ადგილობრივი მოსახლეობის, ხალხის ლოკალური თავისებურებების და განაგრძობს მცდელობას, ამის ერთ-ერთი შედეგი, ეფექტი, შეიძლება იყოს გარჩევადობის გაზრდა. ჯეიმს სი სკოტი სხვადასხვა მაგალითის საშუალებით საუბრობს სახელმწიფო ინსტიტუტების, როგორც მაღალი მოდერნული იდეოლოგიების მატარებელი ინსტიტუტების კრახზე, საკუთარი სადავეების ქვეშ მოაქციონ ვრცელი ტერიტორიები და აკონტროლონ ისინი ტექნოლოგიური პროგრესის ან რაიმე სხვა აუცილებლობის სახელით (ამ შემთხვევაში, პანდემიის). ჯეიმს სი სკოტი ოთხი ფაქტორის კომბინაციაზე საუბრობს, როდესაც მაღალი ტექნოლოგიები (პანდემიის პირობებში, სწორედ ტექნოლოგიების გამოყენების აუცილებლობა დადგა დღის წესრიგში, რომელთა აღსრულების ბერკეტებსაც სწორედ სახელმწიფო ფლობდა) უპირისპირდება ადგილობრივ ცოდნასა და გამოცდილებას, რომელსაც იგი ძველი ბერძნული მითოლოგიიდან ნასესხები სიტყვით, „მეტისი“, გამოხატავს. სკოტის მიერ დამკვიდრებული ტერმინი „მეტისი“ შეესაბამება ადგილობრივ ცოდნას, რომელიც ემპირიულ გამოცდილებას ეფუძნება, კომპლექსურია და გულისხმობს ლოკალურ, ეკოსისტემასთან თანაცხოვრების უნიკალურ გამოვლინებას, ესაა სიბრძნე და ემპაკობა ერთდროულად (Scott 2020).

პანდემიის შემთხვევაში სახელმწიფომ ჩაკეტა ქვეყნის ის ტერიტორიები, რომელთა “ნაკითხვაც” ნაკლებად შეეძლო, რა-

თა კონტროლის გზით, ისინი უფრო მეტად «ნაკითხვადი» გაეხადა. პანდემიის პირობებში, სახელმწიფო წარმოჩინდა, როგორც ადმინისტრატორი, რომელიც აკონტროლებს საზოგადოებასა და ბუნებას, რომელიც დარწმუნებულია და ეფუძნება ტექნოლოგიური პროგრესის პათოსს, ხოლო სამართავად ფიზიკურ ძალას ეყრდნობა. იგი არჩევს ისეთ სამოქალაქო საზოგადოებას, სადაც მისი კონტროლი ნაკლებად ვრცელდება. ასეთად შეიძლება დავინახოთ და აღვწეროთ 2020 წლის პანდემიური რეალობა ქართულად, როდესაც სახელმწიფო შეხვდა საკუთარ მოქალაქეებს მარნეულსა და ბოლნისში.

ისევე როგორც დანარჩენ მსოფლიოში, საქართველოში ახალი ვირუსის, კოვიდ-19-ის გამოჩენას, დიდი წინააღმდეგობა და განსხვავებული ინტერპრეტაციები მოჰყვა. მოლოდინი ვირუსის შესაძლო გავრცელების შესახებ საქართველოში 2020 წლის თებერვლის შუა რიცხვებიდან გაძლიერდა. ვირუსის გავრცელების დინამიკა ლოგიკურად გულისხმობდა მოლოდინს, რომ ის საქართველოშიც გამოჩნდებოდა. ამის მანიშნებელი იყო საჯარო დისკუსიები დისტანციური სწავლების შესაძლებლობასა და ვირუსის გავრცელების სხვა პრევენციული ზომების შემოღებაზე. ვრცელდებოდა ინფორმაცია უჰანის ჩაკეტვის შესახებ (რადიო თავისუფლება 2020). ევროპაში, განსაკუთრებით კი, იტალიაში შექმნილი ვითარება დრამატულად და სიმძაფრით შუქდებოდა (კუნჭულია 2020; მათითაიშვილი 2020). ვირუსის გეოგრაფიის ზრდასთან ერთად, მისი საქართველოში გამოჩენის ალბათობაც კიდევ უფრო რეალური ხდებოდა. თუმცა საკითხი ასე იდგა – როდის, საიდან და ვინ იქნება პირველი?

კოვიდით დაინფიცირებული პირველი პაციენტის გამოვლენა, გასცდა სამედიცინო ინტერესს და ფართო საზოგადოებრივი დისკუსიების დაუსრულებელ წყაროდ იქცა. პირველი კოვიდპაციენტის შესახებ ინფორმაცია საქართველოში 2020 წლის 26 თებერვალს გავრცელდა. საქართველოს ჯანდაცვის მინისტ-

ტრი საგანგებო განცხადებით გამოეხმაურა შემთხვევას და ქვეყნის მოსახლეობას ინფორმაცია მიაწოდა მოსალოდნელი რისკების შესახებ (რადიო თავისუფლება 2020). ამ ბრიფინგიდან დაიწყო ახალი რეალობა, რომელიც უცხო, ძნელად შესაგუებელი და დრამატული აღმოჩნდა. პირველი პაციენტის გამოვლენასთან ერთად გამოიკვეთა ტენდენციები, რომლებიც სამოქმედო გეგმებად და პოლიტიკის ნაწილადაც იქცა სახელმწიფოს მხრიდან.

რა გავიგეთ და რა შეიძლება გამოვყოთ ამ მომენტიდან:

- პირველი დაინფიცირებულის მოძრაობის ტრაექტორია: რაც გულისხმობდა საქართველოს მოქალაქის ვიზიტს ირანში და უკან დაბრუნებას აზერბაიჯანის გავლით. ამ მოცემულობიდან გავიგეთ, რომ საქართველოს მოქალაქე, რომელიც დაინფიცირდა, იყო ეთნიკურად აზერბაიჯანელი, დაინფიცირების ადგილი კი – ირანი. იმ მომენტისათვის ირანის ისლამური რესპუბლიკა, უკვე ვირუსული ინფექციის მნიშვნელოვან კერად იყო წარმოდგენილი მედიაში;
- დაინფიცირებული პაციენტის ლოკალური თემის დადგენა: პირველი დაინფიცირებული საქართველოში აღმოჩნდა საქართველოს მოქალაქე, აზერბაიჯანული თემიდან. საქართველოში კომპაქტურად მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობები, ნაკლებად ან თითქმის არ ფლობენ ქართულ ენას. ქართული ენის არცოდნა, ხშირად, მათ ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების მიღმა ტოვებს. როდესაც ცნობილი გახდა, რომ პირველი კოვიდინფიცირებული პაციენტი, 50 წლის აზერბაიჯანულენოვანი მამაკაცი იყო, ეს ნიშნავდა, რომ იგი, სამმაგად უცხოოდ (ეთნიკურობასა და რელიგიურობას დამატებული ვირუსი). შესაბამისად, საფრთხედ მოინიშნა;

- ეპიდემიოლოგიური ვითარების გამწვავების მოლოდინი და ტენდენცია: პირველი ინფიცირებულის გამოვლენის ფაქტის რეზონანსულობა უკვე ქმნიდა ნიადაგს, რომ შესაძლებელი იქნებოდა მსოფლიოში გამოცდილი პრევენციული ზომების საქართველოში გადმოტანა, „ლოკდაუნი“, საკარანტინო ზონა, კომენდანტის საათი და ა.შ.

პირველი პაციენტის გამოვლენასა და მისი ვინაობის დადგენას მოჰყვა სახელმწიფო გადანყვეტილება ჩაეკეტა მარნეული და ბოლნისი.

ჩემთვის, პანდემიის პერიოდში, ერთ-ერთი ყველაზე მძაფრი შთაბეჭდილება, ტელევიზიით, მარნეულის შესასვლელთან სამხედროებისა და გამშვები პუნქტის დანახვა იყო. პანდემიის ომთან გაიგივება მსოფლიო ლიდერების რიტორიკის ნაწილადაც იქცა, თუმცა სამხედრო ნაწილების ჩართვა ამა თუ იმ ტერიტორიის გასაკონტროლებლად, თვისებრივად ცვლიდა რეალობის აღქმას ლოკალურ დონეებზე. სამხედროების საშუალებით კონკრეტული მუნიციპალიტეტის იზოლირება დანარჩენი საქართველოსგან, საფრთხედ მონიშვნით, ერთი მხრივ, იქ მცხოვრებ ადამიანებს აიგივებდა ვირუსთან, ხოლო მეორე მხრივ, იქ მცხოვრებლებს უქმნიდა განცდას, რომ ისინი გაიმეტეს, განირეს და დასაჯეს როგორც „სხვა“.

პანდემიის გამოცხადებიდან დაახლოებით ორი წლის თავზე, კამილას მარნეულში, სათემო რადიოს ოფისში ვენწვიე. კამილა რადიო „მარნეულის“ დამფუძნებელია და ფიქრობს, რომ მნიშვნელოვან საქმეს ემსახურება როგორც საკუთარი თემის ინტეგრაციის, ისე ქვეყნის განვითარების კუთხით. ერთ-ერთი პირველი, რისი გახსენებაც კამილას ვთხოვე, პანდემიის გამოცხადება და ამასთან დაკავშირებული პროცესები იყო. მან თქვა, რომ კოვიდი სრულიად დაუჯერებელი იყო, ვირუსი სერიოზულად არ აღიქმებოდა. მას თავისი მოსაზრება აქვს, თუ რატომ ჩაკეტეს მარნეული.

„მე ჩემი აღქმა მაქვს, რატომ მოხვდა მარნეული [მოვლენების] ეპიცენტრში, რატომ არ გვჯეროდა, იმიტომ რომ, როცა საქართველოში რაღაც ხდება, აზერბაიჯანულ თემს ეს არ ეხება, ანუ ყოველთვის რაღაც ხდება საქართველოში და ჩვენ უბრალოდ შორიდან ვაკვირდებით. ამოვარდნილები ვართ მოვლენებიდან, ზუსტად ასეთი აღქმა იყო კოვიდის დროს, რომ ეს ყველაფერი სადღაც ხდება და საქართველოშიც რომ ხდება, ჩვენამდე მაინც არ მოდის. იმიტომ რომ ჩვენამდე არასდროს არაფერი არ აღწევს. კონტაქტი, სიახლოვე ფსიქოლოგიური არ არსებობს. მარნეულელი გამოყოფილია, ცალკეა“ (კამილა 2022).

იგი იხსენებს, რომ მარნეულის ჩაკეტვას მოჰყვა ერთგვარი პანიკა და დაჩაგრულობის განცდა, იყო ინფორმაციის დეფიციტი, რაც დეზინფორმაციის გავრცელებისათვის ნოყიერ ნიადაგს ქმნიდა. ამ ყველაფერს ემატებოდა სიძულვილის ენის გააქტიურება. თუმცა, ამაზე მეტად მას მოსახლეობის იმ ნაწილის განცდები დაამახსოვრდა, რომელსაც სახელმწიფომ უთხრა, რომ უბრალოდ უნდა დაკეტონ მაღაზიები და სახლში დასხდნენ.

„ახსნის მაგივრად [სახელმწიფო] გეუბნება, დახურე მაღაზია, მე მოგიტან პურს და „გრეჩკას“. ეს ადამიანები არავისზე არ იყვნენ დამოკიდებულნი, სახელმწიფოზე მით უმეტეს, ყველაზე ბოლოს აქაურ ხალხს სახელმწიფოს იმედი აქვს, ამიტომ ყოველთვის საკუთარი ძალებით ნაშოვნი პურის ფულის იმედი აქვთ. უცებ სახელმწიფო გეუბნება, დახურე ის, რაც შენ შეჰქმენი, ჩემი მონაწილეობის გარეშე“ (კამილა 2022).

კამილას დაკვირვებით, ადგილობრივ მოსახლეობას სახელმწიფოსთან შეხება თითქმის არ აქვს, ერთადერთი კავშირი სახელმწიფოსთან პენსიაზე გასვლის შემდგომ, პენსიის დანიშ-

ვნისას მყარდება.¹ მთავარი პრობლემა, მისი აზრით, იყო კომუნიკაციის დეფიციტი, ან მისი არარსებობა. მან დანანებით აღნიშნა, რომ ადგილობრივი ხელისუფლება არ იყენებდა და ნაკლებად თანამშრომლობდა სათემო რადიოსთან, რომელიც მუნიციპალიტეტში სამ ენაზე მაუწყებლობს. მისი აზრით, პანდემიამ წარმოაჩინა, რომ ჩვენი სახელმწიფო ძალიან სუსტია ინტეგრაციის საკითხებში, უჭირს კომუნიკაცია საკუთარ მოსახლეობასთან, შესაბამისად, მოსახლეობა არ ენდობა მას.

2020 წლის აპრილის ინტერვიუში კამილა ხსნის კარანტინის სანინალმდეგო პროტესტის მიზეზებს. აქ იგი ამბობს, რომ მარნეულის მოსახლეობის უმეტესობა თვითდასაქმებულია და მათი საქმიანობა სოფლის მეურნეობას უკავშირდება. შესაბამისად, საკარანტინო ზომებითა და გადაადგილების შეზღუდვით, მათ განსაკუთრებულად იზარალებს.

„უმეტესობას აგროსესხები აქვს აღებული და ეს ყველაფერი სესხით აქვთ გაკეთებული. უბრალოდ ისინი ცხოვრებაში პირველად სახელმწიფოზე გახდნენ დამოკიდებულები“ (კამილა 2020).

პირადად მისთვის, სახელმწიფოს სიმბოლოდ, პანდემიის პერიოდში, ის ჯარისკაცები და პოლიციელები იქცნენ, რომლებიც ე. წ. საკარანტინო საზღვარს აკონტროლებდნენ. ისინი „საზღვართან“ მოსულ ხალხს შენიშნებს აძლევდნენ „ზედმეტი“ მოძრაობის გამო. როგორც კამილა იხსენებს, გამშვებ პუნქტთან სულ დაძაბულობა იყო. მისი აზრით, პანდემიის პერიოდში, სახელმწიფომ, ზრუნვის ნაცვლად, ძირითადად კონტროლის ფუნქცია აიღო საკუთარ თავზე.

¹ ეთნიკური უმცირესობების დაბალ ჩართულობასა და მონაწილეობას პოლიტიკურ ცხოვრებაში საქართველოს მასშტაბით ჩატარებული კვლევები ადასტურებენ (ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა, 2019, ეთნიკური უმცირესობებისთვის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობა კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, 2021, გაზუნია, ამირეჯიბი 2021; მელიქიშვილი, ჯანიშვილი 2021).

სახელმწიფოს როლის მიმართ, პანდემიის მართვის პერიოდში, განსაკუთრებულად კრიტიკულია ქაშაშანი, რომელიც თბილისში, არასამთავრო ორგანიზაციაში მუშაობს. იგი აქტიურადაა ჩართული ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვის საქმეში. ქაშაშანი, გარდა იმისა, რომ საკუთარი საქმიანობითაა დაკავშირებული მარნეულთან, ასევე იხსენებს, რომ ბავშვობაში, ზაფხულობით, ხშირად ჩადიოდა მამიდასთან, სოფელ აღმამედლოში. მისი წარმოდგენით, მარნეული თავისებური ცენტრია ეთნიკური აზერბაიჯანელებისათვის. ეს არის ადგილი, სადაც ვხვდებით ჩაიხანების კულტურას, ესაა სივრცე, სადაც აზერბაიჯანული ისმის და მეტი აზერბაიჯანელი ჩანსო. მისივე აზრით, შემთხვევითი არ უნდა ყოფილიყო ის ფაქტი, რომ პირველად და ყველაზე ხანგრძლივად სწორედ მარნეული ჩაიკეტა საქართველოში.

„აღბათ ხელისუფლებაში ფიქრობდნენ, რომ იქ სიტუაციას ვერ მართავდნენ, მათ შორის ენობრივი ბარიერის გამო, ხიდჩატეხილობის გამო. რთულია, როცა არ გაქვს მედია, რომელიც ჯანდაცვის მინისტრის საუბარს მიაწოდებს ქვეყნის მოსახლეობას, მათთვის გასაგებ ენაზე“ (ქაშაშანი 2022).

იმის საილუსტრაციოდ, თუ როგორი მომხმარებლური დამოკიდებულება გამოხატა მთავრობამ მუნიციპალიტეტის მიმართ, მან გაიხსენა კონკრეტული მაგალითი, როდესაც მაშინდელი პრემიერი მარნეულის შესასვლელთან, ბარიერებთან მივიდა და განაცხადა, რომ საქართველოს მოსახლეობამ არ უნდა იღელვოს, მარნეულიდან, აუცილებლად გამოიტანენ სოფლის მეურნეობის პროდუქტებს დანარჩენ საქართველოში. როგორც იგი იხსენებს, ქვეყნის მაშინდელ პირველ პირს არაფერი უთქვამს მარნეულელების ჯანმრთელობაზე, მათ გაფრთხილებასა და დაცვაზე.

„სახელმწიფო არ ზრუნავს შენზე [მოქალაქეზე], შენს ჯანმრთელობაზე, ზრუნავს იმაზე, რომ შენს მიერ წარმოებულ პროდუქტი გაიტანოს, მაგრამ არა შენზე“ (ქამრანი 2022).

მისივე თქმით, როცა მარნეული და ბოლნისი ჩაიკეტა, ხალხი ფიქრობდა, რომ ვირუსი არ არსებობდა, ისინი არ იყვნენ ქართულ საინფორმაციო ველში მოქცეულნი. მართალია, უყურებდნენ აზერბაიჯანულ და თურქულ არხებს, მაგრამ აქ მთავარი ის იყო, რომ ქართული და აზერბაიჯანული თემი ერთ ტალღაზე არ ყოფილა. თუმცა, ქამრანს ისიც კარგად ახსოვს, რომ ქართულენოვან საზოგადოებაშიც იყო კოვიდსკეფსისი, განსაკუთრებით, პირველ ეტაპზე.

სახელმწიფოს მხრიდან გამოხატულ მზრუნველობაზე მეტად, მისი სადამსჯელო სახის წარმოჩენის მაგალითად, ქამრანს ახსენდება, თუ როგორ მიმართეს მარნეულის ერთ-ერთი სოფლიდან მის ორგანიზაციას დახმარებისათვის. კაცი, რომელმაც არ იცოდა კომენდანტის საათის შესახებ, პურის საყიდლად გავიდა და სახელმწიფომ 3000 ლარით დააჯარიმა. ქამრანმა თქვა, რომ სახელმწიფოსთან დავის ეს შემთხვევა წარმატებით დასრულდა, გააუქმებინეს ჯარიმა. თუმცა მისი გამოცდილებით, ასეთი შემთხვევა მარნეულში ცოტა არ უნდა ყოფილიყო. მისივე თქმით, თითქმის ყველა სოფელში ერთი ან რამდენიმე მანც ხვდებოდა, ვინც ან თავად დაჯარიმდა, ან ფაქტის შესახებ იცოდა. ჯარიმებთან დაკავშირებით, სამირამაც გაიხსენა შემთხვევა, როცა ასაკოვანი მამაკაცი სათიბში დააჯარიმეს, იმის გამო, რომ საკუთარ ნაკვეთში ბალახს აგროვებდა. დავითმაც ღიმილით გაიხსენა, რომ მის სოფელში, შაუმიანშიც დააჯარიმეს რამდენიმე მისი თანასოფლელი,¹ თუმცა გადახდაზე არც უფიქრიათ, საბოლოოდ კი აღარც მოუწიათ, თქვა მან.

¹ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროდან ჩემს მიერ გამოთხოვილი სტატისტიკური მონაცემები პანდემიის პერიოდში (2020 წლის 21 მარტი – 22 მაისი) რეგულაციების დარღვევების შესახებ ასახავს ვითარებას. ჯარიმების

ყველაზე რთული და დაუძლეველი პრობლემა პანდემიის პირობებში ენობრივი ბარიერი იყო, რომელზეც ყველა მთხრობელი ამახვილებს ყურადღებას. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო გადანაცვლებები და ოფიციალური პირების გამოსვლები ითარგმნებოდა, ცალკეულ შემთხვევებში, ეს საკმარისი არ ყოფილა. მუნიციპალიტეტში არსებული ვითარება, საინფორმაციო კუთხით, ვაკუუმის განცდას ქმნიდა. ენობრივი ბარიერი ისევ აქტუალური გახდა უშუალოდ მარნეულში, კარანტინის დასრულების შემდგომ სახელმწიფოს მიერ გამოცხადებული კომპენსაციების განაცხადების შევსებისას. სახელმწიფო ეხმარებოდა მათ, ვისაც პანდემიის გამო სამუშაოს შეწყვეტა მოუწია (მთავრობის №286 დადგენილება). 18 წლამდე ბავშვებზე ერთჯერადი ფინანსური დახმარების მისაღებად ასევე საჭირო იყო განაცხადის შევსება ქართულ ენაზე (მთავრობის №286). ენობრივი ბარიერის გამო, ეს სიკეთე საქართველოს ყველა მოქალაქისათვის თანაბრად ხელმისაწვდომი ვერ იქნებოდა, რადგან აპლიკაცია მხოლოდ ქართულ ენაზე ივსებოდა. ქამრანი იხსენებს, რომ მან და მისმა მეგობრებმა ორგანიზაციიდან, 11 დღეში, 500 ბენეფიციარი დაარეგისტრირეს მარნეულის სოფლებიდან, რომელთაც თავად ამის გაკეთება უბრალოდ არ შეეძლოთ.

გიულგუნი, ერთადერთია თავის სოფელში, რომელიც ქართულს თავისუფლად ფლობს და როცა პანდემია დაიწყო, მაშინ უნივერსიტეტში სწავლობდა. ჩაკეტილი მარნეულიდან,

რაოდენობით ქვემო ქართლი (1972 შემთხვევა) მეორე ადგილზეა თბილისის (2513 შემთხვევა) შემდგომ. რომ შევადაროთ სხვა რეგიონებს, მაგალითად ჯარიმების რაოდენობით ქვემო ქართლი აჭარბებს ერთად აღებულ იმერეთში რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთში დაფიქსირებულ შემთხვევებს (577 შემთხვევა). ასევე ჩამორჩება მას შიდა ქართლი (559 შემთხვევა). ასევე საგულისხმოა, რომ მას ჩამორჩება სამცხე-ჯავახეთიც (230 შემთხვევა), სადაც ასევე გვხვდება ეთნიკურ უმცირესობათა დასახლებები. ეს რეგიონი მხოლოდ გურიას (162 შემთხვევა) უსწრებს ამ მაჩვენებლით.

ჟურნალ „ინდიგოსთვის“ მონერილ მის წერილებში ვკითხულობთ:

„დღეს დილას ყველას მოგვივიდა მესიჯი ტელეფონზე. მთავრობა გვთხოვს კარანტინის წესები დაიცავითო. მამაჩემმა დამიძახა, მოდი, ერთი, გვითარგმნე, რას იწერებიანო. ჩემ გარდა ქართულად არავინ არ ლაპარაკობს ოჯახში. მეზობლებსაც მე ვუთხარი, რა ეწერა. საღამოს ისევ მოვიდა მესიჯი მთავრობისგან. აზერბაიჯანულად. ის მოიწერეს, რაც დილას მამაჩემს გადავუთარგმნე. გაიგებს ეხლა ყველა“ (გიულგუნი 2020).

გიულგუნი ნაწილობრივ იუმორით იხსენებს იმას, რაც პანდემიისა და კარანტინის პერიოდში ემოციურად რთულად გადაიტანა. მას ჰქონდა წვდომა ქართულ საინფორმაციო არხებზე, ასევე სოციალურ ქსელებზე, შესაბამისად, მისთვის უსიამოვნო იყო ის გაღიზიანება, რაც სოციალური ქსელებიდან ვირუსის გავრცელების ბრალდებით საქართველოში მცხოვრებ აზერბაიჯანელებსა და მარნეულელებს მიემართებოდა. მაშინ კი ძალიან განიცადა, თუმცა, მისი აზრით, სიძულვილის ენის გამომხატველ პოსტებს ცალკეული დაინტერესებული ჯგუფები, უფრო ავრცელებდნენ, კერძო მიზნების განსახორციელებლად.

გიულგუნს წლებია ვიცნობ, თუმცა მასთან სტუმრობა, 2022 წლის ოქტომბერში მოვახერხე. მისი სოფელი თექალო, მარნეულის ცენტრიდან 27 კილომეტრითაა დაშორებული, სადახლოს მიმართულებით, ცენტრალური გზიდან მარჯვნივ უნდა გადაუხვიო. სოფლად, ჩემთვის, ყველაზე თვალში საცემი ის იყო, რომ ეზოები მთლიანად ბოსტნეულის სათბურებისთვის ჰქონდა გამოყენებული. ძალიან იყო მოსავალი, რომელიც ეზოებში გაშენებულ ბოსტნებში გარედან ჩანდა. გიულგუნის ეზოც პარკი ლობიოსა და კიტრის მაღლარებს ეკავა. გიულგუნმა ამიხსნა, რომ ამ ღია და დახურულ სათბურებში ყოველდღიური,

მძიმე რუტინული სამუშაოა. ყოველ მესამე დღეს, მანქანა მოდის, რომელიც მათ ბოსტნეულს იბარებს. მუდმივად არა, მაგრამ როცა სოფელშია, ყოველთვის ეხმარება ოჯახს ბოსტნეულის კრეფასა და დახარისხებაში. პანდემიის პერიოდი, მან სოფელში გაატარა. მასთან ხშირად მოდიოდნენ მეზობლები და რაღაცებს ეკითხებოდნენ, აზუსტებდნენ ინფორმაციას და თავიანთ გასაჭირსაც უზიარებდნენ. მას უკავშირდებოდნენ სხვადასხვა ორგანიზაციიდანაც და ეკითხებოდნენ, რა მდგომარეობა იყო სოფელში. ერთხელ, მარნეულის რადიოდან დაუკავშირდნენ და სთხოვეს სოფლად, იმის თაობაზე, თუ რა ანუხებდა მოსახლეობას კარანტინის პირობებში, ვიდეო გამოკითხვა ჩატარებინა. გიულგუნს ვთხოვე, გამოკითხვის შედეგები ჩემთვისაც გაეზიარებინა. ყველაზე მეტად, რაც მაშინ მოსახლეობას ანუხებდა და ღიად აფიქსირებდნენ, მოსავლის რეალიზაციის საკითხი იყო. მისი თქმით, სოფლის მოსახლეობა დიდწილად სწორედ სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზეა დამოკიდებული. ეკონომიკურად ძალიან გაუჭირდა ხალხს, მით უფრო, რომ ნაწილს სესხი ჰქონდა აღებული. გიულგუნს ზუსტად არ ახსოვს, მონაწილეობდნენ თუ არა მისი სოფლიდან საპროტესტო აქციებში, მაგრამ მარნეულში რომ იმართებოდა, ეს ფაქტი კარგად ახსოვს. დამატებით, პანდემიის პერიოდში გამოკვეთილ პრობლემებზე ვკითხე. დაფიქრდა და მითხრა, რომ ქალები კიდევ უფრო დაიტვირთნენ, მეტი საქმე დაანვათო. გარდა ამისა, მისივე დაკვირვებით, ცალკეულ შემთხვევებში, ძალადობაც გაიზარდა ქალების მიმართ, რადგან მამაკაცები ძირითადად სახლში იყვნენ და ღიზიანდებოდნენ, ამის გამო აგრესიულებიც გახდნენო.

თუკი სადმე მარნეულზე და მით უფრო პროტესტის გამოხატვაზე საუბრობენ, იქ აუცილებლად გაიგონებთ სამირა ბაირამოვას სახელს. სამირას ყველა იცნობს, სოციალურ ქსელებში, პოლიტიკურ პარტიებსა და დიპლომატიურ წრეებშიც. თავი-

სი აქტიური, სამოქალაქო პოზიციით მან დიდი ხანია მიიპყრო საზოგადოების ყურადღება. მე, მახსოვს მისი „პოსტები“ სოციალურ ქსელებში პანდემიის საწყისი ეტაპიდან მოყოლებული, რომ არაფერი ვთქვა იმაზე, რომ მას 2015 წლიდან პირადად ვიცნობ, როგორც აქტიურ სტუდენტს. მახსოვს, პირველად, როგორც სტუდენტმა, მარნეულში, საკუთარ ოჯახში, ნოვრუზ ბაირამზე დამპატიჟა. სამირა ყოველთვის პირდაპირი და ძირითადად კრიტიკულია, როგორც მთავრობის, სახელმწიფოს მიმართ, ისე ზოგადად, ქართული საზოგადოების მიმართაც. ის არ ინდობს არც აზერბაიჯანული თემის წარმომადგენლებს და არც არასამთავრობო ორგანიზაციებს. ამბობს იმას, რასაც ფიქრობს და რაც მართებულად მიაჩნია. აუცილებლობის შემთხვევაში, შეუძლია რადიკალური პოლიტიკური ძალების წარმომადგენლებსაც დაუპირისპირდეს.

2022 წლის 8 ივნისს, მობილურზე რომ დაგურეკე და შეხვედრა ვთხოვე, სამირამ მითხრა, კარგი, მაგრამ ჯერ დაცვას უნდა შევეუთანხმოო. მას უკვე თვეები იყო, რაც პოლიცია იცავდა, რადგან რადიკალური ძალების წარმომადგენლები ემუქრებოდნენ. სამირამ მარნეულში, „ალტ-ინფოს“ ოფისის გახსნა გააპროტესტა. ოფისის ფანჯრები უკრაინის დროშის ფერებში შეღება, რასაც მის მიმართ მუქარები მოჰყვა. 2022 წლის 22 მარტს პროკურატურამ სამირა დაზარალებულად სცნო და დაცვის სპეციალურ პროგრამაში ჩართო (ცქიფურიშვილი 2022). ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, სამირას, თბილისში, მის დროებით საცხოვრებელ სახლთან ახლოს, ყველა წესის დაცვით, დათქმულ დროს შევხვდი.

სანამ კოვიდსა და მარნეულზე საუბარს შევეუდგებოდით, სამირას ვთხოვე, თუ შეგიძლია ამიხსენი, ასეთი რატომ ხარმეთქი. მან თბილად გამიღიმა და მითხრა, რომ ადრეული ასაკიდან სხვანაირი ბავშვი იყო, ცელქი, მემამბოხე და დაუმორჩილებელი. იმდენად ცელქი და უმართავი ყოფილა, რომ ოჯახმა სა-

ჯარო სკოლაში მისი შეყვანა ვერ გაბედა. ის კერძო სკოლაში სწავლობდა და ეს მისი უპირატესობაც იყო, უფროს დასთან შედარებით. მისი მხრიდან, უპირატესობის მოპოვების მცდელობები კი, ერთგვარად ტრავმულ გამოცდილებას უკავშირდებოდა. მის ოჯახში, ისევე როგორც თემში, პირველი გოგოს შემდეგ, მხოლოდ ვაჟი ითვლებოდა სასურველად. როდესაც პირველი გოგოს შემდეგ დაიბადა, ისევე გოგო, სასიამოვნო არ ყოფილა, განსაკუთრებით მამის დედისათვის, რომელმაც უკმაყოფილება გამოხატა, იმდენად, რომ რამდენიმე ხანი ბავშვისთვის სახელიც კი არ დაურქმევიათ. ამ მოცემულობას ისიც ამძიმებდა, რომ ექიმებმა დედამისს უთხრეს, რომ მეტი შვილი აღარ ეყოლებოდა. კითხვაზე თუ საიდან იცოდა ეს ამბები, სამირამ მითხრა, რომ დედამ მის ნათესავს ნახევრად ხუმრობით უამბო და არც უფიქრია, რომ ეს ბავშვსაც ესმოდა და მასზე ძლიერ მოქმედებდა. სამირა, ადრეული ბავშვობიდან მამასთან მეგობრობდა და მის საქმეებში უკეთ ერკვეოდა, ვიდრე დედის საოჯახო საქმეში. თვლის რომ ბიჭივით იზრდებოდა, რითაც მისი ბიოლოგიური გოგოობა „კომპენსირდებოდა“. რამდენიმე წლის შემდეგ მოხდა სასწაული და სამირას დედა ისევე ბავშვს, ამჯერად უკვე ბიჭს ელოდა. სამირას ახსოვს, როგორ გაახარა ამან, მან პირადად შეურჩია მუცლადმყოფ ძმას სახელი, თქვა, რომ მის მსგავსად, ძმას, სამირი ერქმეოდა. ბავშვი დაიბადა და ოჯახი ბედნიერი იყო, მაგრამ სამირი მალე გარდაიცვალა. მიზეზი, 1990-იანი წლები აღმოჩნდა, როცა არეულობა იყო ქვემო ქართლში და მთელ საქართველოში. ექიმთან წასვლა მაშინ რთული და საშიში იყო. იმ ვითარების გამო, ბავშვს ვირუსული დაავადება გაურთულდა და გარდაიცვალა, ველარ უშველეს. ამან კიდევ უფრო დათრგუნა სამირა და დააფიქრა იმ გარემოებებზე, რომელშიც ცალკეული ადამიანი აღმოჩნდება ხოლმე საერთო განუკითხაობის გამო. საბოლოოდ, სამირას ოჯახში მაინც გაჩნდა ბიჭი და გაიზარდა კიდევ. თუმცა დამოკიდებულება სქესის

ტრადიციული აღქმის მიმართ მისთვის და მთელი ოჯახისათვის ტრავმულ გამოცდილებად დარჩა. ტრავმულად დარჩა ის უსიამოვნო ფონიც, რომელიც საქართველოში 1990-იანი წლების შემდგომ ეთნიკური უმცირესობების მიმართ გამოიკვეთა.¹ საშირამ მითხრა:

„წარმოიდგინე, ჩემი სოფლიდან პირველი გოგო ვიყავი, რომელიც თბილისში ჩამოვიდა და უმაღლესი განათლება მიიღო. მანამდე მარნეულში სწავლობდნენ, ან ბაქოში. მე, ერთი ვიყავი ქართულ საზოგადოებაში უფრო აქტიურად ჩართული. დავარწმუნე ჩემი ოჯახი, რომ ყველა ქართველი არ არის მოძალადე. ეს შიში დღემდე ცხოვრობს.² ... თუ ოჯახში სტუდენტები არიან, ქართველებთან აქვთ ურთიერთობა, ამ ოჯახებში, რა თქმა უნდა, მოხდა ცვლილება. დარწმუნდნენ, რომ თბილისში არ ყოფილა საშიში, ნორმალური ქვეყანა ვართ და რაც იყო, დარჩა წარსულში“ (სამირა 2022).

სამირას პირადი გამოცდილება არსებითად ხსნის იმ ხარისხის გაუცხოებას და უნდობლობას, რომელიც ქართულ და აზერბაიჯანულ თემებს შორის საგრძნობი და ხელშესახები აღ-

¹ 1990-იან წლებში საბჭოთა კავშირის რღვევას, ნაციონალისტური ტენდენციების გაძლიერება მოჰყვა, რამაც ხელი შეუწყო ქვეყანაში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების, „სხვა“ ჯგუფად მონიშვნას. ამას ემატებოდა ორი კონფლიქტი ქვეყნის შიგნით, რომელიც ეთნოკონფლიქტებად გაფორმდა. 2021 წელის 17 მაისს, დმანისის მუნიციპალიტეტში მომხდარი კონფლიქტის გასააზრებლად, კვლევის ავტორები დაპირისპირების მიზეზებს უღრმავდებიან და 1990-იანი წლების ვითარებას იხსენებენ. ამ თემაზე მსჯელობას მნიშვნელოვნად ართულებს მოსახლეობის ტრავმატული მემორირება და სამეცნიერო რეფლექსიის დეფიციტი ქართულ აკადემიურ წრეებში (მაშველი, ჩაჩიბაია 2021).

² სამირა, აქ, საუბრობს 2015 წელზე, როდესაც მან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის მომზადების პროგრამაზე ჩააბარა. 2010 წლიდან, საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში, საშუალო პოლიტიკის ფარგლებში, ფუნქციონირებს „1+4“ პროგრამა. ამ გზით, საქართველოს მოქალაქეებს საშუალება ეძლევათ მშობლიურ ენაზე ჩააბარონ ეროვნული გამოცდები და ერთწლიანი ქართულის მომზადების შემდგომ სწავლა მათთვის სასურველ საბაკალავრო პროგრამებზე განაგრძონ.

მოჩნდა. იზოლაცია და სახელმწიფოს მიმართ შიში, რომელმაც ვერ დაიცვა 1990-იანი წლების არეულობისას და თაობები განუკითხაობისათვის განირა, ნაწილობრივ დღემდე ცოცხალია ეთნიკურად აზერბაიჯანული მოსახლეობის მეხსიერებაში. მხოლოდ ქართველებთან ურთიერთობის გამოცდილების მქონენი, ახერხებენ დაძლიონ უსიამოვნო წარსულის მოგონებები.

ქართულენოვანი საზოგადოების დიდ ნაწილში გავრცელებულია აზრი, რომ მარნეული და სხვა უმცირესობებით დასახლებული მუნიციპალიტეტები არ გამოირჩევიან სამოქალაქო აქტიურობით, მით უფრო ნაკლებად ან თითქმის არ გამოხატავენ უკმაყოფილებას. ყველა სახელისუფლებო პარტიას სჯერა, რომ იმ რეგიონებიდან, სადაც ეთნიკური უმცირესობა კომპაქტურად ცხოვრობს, მარტივად მიიღებს ხმების უმრავლესობას.

პანდემიის პერიოდში აზერბაიჯანულმა თემმა არაერთი და განსხვავებული პროტესტი გამოხატა. ქამრანი ორი სახის პროტესტს იხსენებს: სიგნალების პროტესტს და ფერმერების პერმანენტულ აქციებს. სიგნალების პროტესტი იყო როდესაც ეზოებში, ქუჩებში გაჩერებული მანქანებიდან საყვირის ხმას აგონებენ სიმბოლურად სახელმწიფოს, რომელიც გადაადგილების უფლებას უზღუდავდა. ამ პროტესტის შესახებ გავიგე, რომ მისი ორგანიზატორები სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა დაიბარა და გააფრთხილა. ამ პროტესტის მნიშვნელობაზე ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ დაბარებული მოწმეები საბოტაჟის მუხლით აღძრულ საქმეზე დაკითხეს.

რაც შეეხება ფერმერების პროტესტს, მას დიდი გამოხმაურება მოჰყვა, როგორც მედიაში, ისე ფართო საზოგადოებაში. სამირა იხსენებს, რომ ამ აქციებს ორგანიზატორები არ ჰყოლია, არც მიტინგის სახე მიუღია, გაბრაზებული, განაწყენებული ხალხი გამოვიდა ქუჩაში და აპროტესტებდა, ერთი მხრივ, მონოპოლიას, რომელიც სახელმწიფომ დააწესა, როდესაც ერთ კონკრეტულ ორგანიზაციას მისცა უფლება ექსკლუზიურად

შეესყიდა სოფლის მეურნეობის პროდუქტები მარნეულში, მეორე მხრივ, ჩაკეტვას. ფერმერების გარდა, როგორც კამილა იხსენებს, ე.წ. საზღვართან, მარნეულის შემოსასვლელში, მიდიოდნენ რიგითი მოქალაქეები, რომლებსაც სამედიცინო მიზნით ესაჭიროებოდათ გასვლა მარნეულიდან და ამის ნებას არ რთავდნენ. ამის თაობაზე და ზოგადად პროტესტის გამოხატვაზე, ბუნებრივია, ჩემს მთხრობელს, მერიის თანამშრომელს ვკითხე. ბატონმა ალიმ გაიხსენა, როგორ იკრიბებოდა ხალხი მერიასთან, თუმცა მის მეხსიერებას პროტესტის მთავარ წყაროდ მარნეულელების მიმართ სიძულვილის ენის გამოყენება შემორჩა და ისიც, რომ მარნეული და მარნეულელები ვირუსთან გაიგივდნენ, შედარებით ნაკლებად ახსოვდა ფერმერების აქტიურობა. მისი თქმით, საპროტესტო შეკრებები სხვადასხვა მიზეზებით იმართებოდა, მათ შორის, საკარანტინო ზონის დატოვების მოთხოვნითაც. მერიის თანამშრომელი იხსენებს, რომ ამ პრობლემების მოსაგვარებლად, მათ მეტი ძალისხმევა სჭირდებოდათ, გაცილებით ხანგრძლივი დროით მუშაობდნენ, ვიდრე ჩვეულებრივ. მათზე დიდი ზეწოლა იყო და ყველაფერს აკეთებდნენ ცალკეული მოქალაქის პრობლემის მოსაგვარებლად. „იუთუბის“ პლატფორმაზე განთავსებული ერთი ვიდეოსიუჟეტი ეხებოდა მარნეულის მერიის მუშაობას. ვიდეოში მარნეულის მერის წარმომადგენლები, საუბრობენ იმაზე, თუ როგორ გაიზარდა მათი ფუნქციები პანდემიის დროს და რამდენად წარმატებით გაართვეს თავი მათზე დაკისრებულ მოვალეობას. ვიდეოში საუბარია იმაზე, რომ მერის წარმომადგენლებს პენსიაც მიჰქონდათ ხანდაზმულებთან, ჩართულები იყვნენ სკრინინგის პროცესში და მოსახლეობას დაეხმარნენ სოფლის მეურნეობის პროდუქტის რეალიზებაში. 6-წუთიან ვიდეოში ნათქვამია, თუ როგორი მნიშვნელოვანია ძლიერი მუნიციპალური თვითმმართველობა (Georgian Media Club 2020).

სამირას მონათხრობის მიხედვით, ხალხის უკმაყოფილებას ისიც იწვევდა, რომ მათ ნაწილს ჰქონდა განცდა, რომ მერია სამართლიანად არ ანაწილებდა დახმარებებს. სოფლების ნაწილში, ასევე პრობლემური იყო წყლით მომარაგება. ჰიგიენური ნორმების დაცვაზე საუბრობდნენ, მაგრამ მოსახლეობის ნაწილს სასმელი წყალი არ ჰქონდა, რაც ასევე იწვევდა პროტესტსა და გულისწყრომას. ქამრანი იხსენებს, რომ როდესაც სოფლებში დადიოდნენ და მოსახლეობას ჰიგიენური ნორმების დაცვას სთხოვდნენ, ერთ-ერთ სოფელში, მოხუცმა ქალმა უპასუხა, კი ბატონო, თუკი დღეში ხუთჯერ ამომიტანთ წყაროდან წყალს, ზუსტად ეგრეც მოვიქცევით. ამდენად მოსახლეობის პროტესტს მარნეულში სხვადასხვა მიზეზები ჰქონდა, თუმცა მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი მოსახლეობისათვის მაინც საარსებო საშუალებებით უზრუნველყოფა იყო. მთხრობელები იმაზეც საუბრობდნენ, რომ კომპანია „ჯიბე“, რომელიც მარნეულში შემოდის, ძალიან დაბალ ფასში ცდილობდა პროდუქტის შესყიდვას. დაბალი ფასი პროდუქტებზე მატერიალურ ზიანს აყენებდა სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობას და მათ უკმაყოფილებას იწვევდა. ამ თემასთან დაკავშირებით, რადიო „მარნეულის“ ოფისში კამილასთან საუბრისას, მისმა ერთ-ერთმა თანამშრომელმა გაიხსენა, რომ მამამისი ისე გაბრაზდა შეთავაზებული ფასების გამო, რომ ქარხალი მიწიდან არც კი ამოუღია, ისე გადახნა ტრაქტორით ნაკვეთი.

საპროტესტო აქციებზე საუბრისას, კამილა იხსენებს იმ ფონს და ფრაზას, რომელიც გადმოსცემს მერიის წინ შეკრებილთა პათოსს, – „ვირუსი კი არა, შიმშილი მოგვკლავს!“ ეს ფრაზა სათაურში გადმოაქვს „ნეტგაზეთსაც“, რომელიც 30 მარტს, მერიასთან მარნეულის მოსახლეობის შეკრების თაობაზე ავრცელებდა ინფორმაციას (აფრიაშვილი 2020).

2021 წლის 21 მარტს, თვითორგანიზებულმა მოქალაქეებმა, მარნეულის ცენტრში, ნოვრუზ ბაირამი დემონსტრაციულად

აღნიშნეს. კომენდანტის საათის პირობებში, მარნეულის ქუჩებში, სალამოს 9 საათის შემდეგ ცეცხლის დანთება, პროტესტი იყო სახელმწიფოს მიმართ, რომელიც მოქალაქეთა აზრით თანაბარ მდგომარეობაში არ აყენებდა ეთნიკური და რელიგიური ნიშნით განსხვავებულ ჯგუფებს.

სოფიო ზვიადაძე 2020-2021 წლებში, საქართველოში მიმდინარე მოვლენებს, პანდემიის მართვის პირობებში, ტოლერანტობის ოპტიკურ ილუზიას უწოდებს. იგი საუბრობს შერჩევით მიდგომებზე, რომელსაც სახელმწიფო იჩენდა ცალკეული რელიგიური ჯგუფის მიმართ, როდესაც 2021 წლის 6 იანვარს კომენდანტის საათის შეზღუდვა მოიხსნა. მისი თქმით, საქართველოს აზერბაიჯანული თემის ინიციატივა, ნოვრუზი ეროვნულ დღესასწაულად გამოცხადებულიყო, მთავრობას არც კი განუხილავს. ამის გარდა, თემის მოთხოვნა, დღესასწაულის აღნიშვნის მიზნით კომენდანტის საათი ერთი დღით გაუქმებულიყო, ასევე უგულებელყოფილ იქნა.

„რომ არა მთავრობის განსხვავებული მიდგომა უმცირესობების და დომინანტური რელიგიური (მართლმადიდებელი ქრისტიანები) ჯგუფისადმი, ეს გადაწყვეტილება რეგულაციების მკაცრ დაცვად ჩაითვლებოდა. სინამდვილეში კი მივიღეთ ტაქტიკური დისკრიმინაცია. რადგანაც მთავრობამ კომენდანტის საათის დროს დაწესებული შეზღუდვები სხვა შემთხვევებში არაერთხელ მოხსნა და, მათ შორის, რელიგიურ დღესასწაულზე, მაგალითად, როდესაც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია აღდგომის დღესასწაულს აღნიშნავდა“ (ზვიადაძე 2021).

ნოვრუზის ეროვნულ დღესასწაულად გამოცხადების მოთხოვნაც, ასევე შეიძლება განვიხილოთ აზერბაიჯანული თემის რეაქციად, პანდემიის პერიოდში მათ მიმართ გამოხატულ გაღიზიანებასა და მიუღებლობის განცდაზე. აზერბაიჯანულენოვანი მოსახლეობის მიმართ გამოხატულმა ბრაზმა და მათი

ვირუსთან გათანაბრებამ, ინტეგრაციის პროცესი ქართულ საზოგადოებაში არსებითად შეაფერხა. ნოვრუზის ეროვნულ დღესასწაულად გამოცხადების იდეა და მის აღსანიშნად, კომენდანტის საათის ერთი დღით გაუქმების მოთხოვნა, სამირა ბაირამოვას ეკუთვნოდა (ნერგაძე 2021). მასსოვს მისი ფეისბუქკამპანიაც, რომელიც კომენდანტის საათის დარღვევას მოასწავებდა.

ნოვრუზ ბაირამის აღნიშვნა მარნეულში, მარიამისთვის, ასევე განსაკუთრებული მოვლენაა. მას ბავშვობიდან ახსოვს ის პოზიტიური გამოცდილება, რომელიც ნოვრუზის აღნიშვნას დაუკავშირდა. იხსენებს, რომ ეს იყოს “ნამდვილი ახალი წელი”, როდესაც ზამთარს ვაცილებდით და გაზაფხულის დადგომას ვზეიმობდითო. მისი თქმით, როგორც წესი, როგორი ამინდიც არ უნდა ყოფილიყო ნოვრუზამდე, ზუსტად იცოდა, რომ 21 მარტს, კარგი ამინდი დადგებოდა, რადგან ნამდვილი გაზაფხული ასე იწყებოდა. მარიამი მარნეულის დემოკრატიული განვითარების ცენტრში მუშაობს და ოჯახთან ერთად სოფელ თამარისში ცხოვრობს. მას, შესაძლებლობის მიუხედავად, არასდროს უფიქრია მარნეულის გარდა სხვაგან ცხოვრებაზე. მისთვის, საინტერესო შეგრძნებაა, იყოს ეთნიკური უმრავლესების წარმომადგენელი უმცირესობა მუნიციპალიტეტში, სადაც ეთნიკური უმცირესობა უმრავლესობაშია.

მარიამი თავისი ხანგრძლივი საქმიანობით ჩართულია ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის პროცესში. მასთან ოფისში, ვისაუბრეთ პროექტებზე, რომლებსაც მისი ჯგუფი ახორციელებს, მათ შორის, კოვიდპანდემიის პერიოდიდან მოყოლებული. პანდემიის შეზღუდვების პირობებში, მათ აქტიურად გამოიყენეს სოციალური ქსელები და შექმნეს ღია ჯგუფი „დარჩი სახლში – ჩართვა მარნეულიდან“ (<https://www.facebook.com/groups/274468463543836>). ამ ჯგუფის საშუალებით, ისინი ინფორმაციას იღებდნენ ცალკეული ადამი-

ანისა თუ ოჯახების საჭიროებებზე, შემდეგ მათთან აკავშირებდნენ ადამიანებს, ვისაც კონკრეტული პრობლემების მოგვარება შეეძლო. ამ პლატფორმაზე იდებოდა საინფორმაციო პოსტები. ამ ჯგუფში დამატებული ჰყავდათ მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლებიც. ფეისბუქჯგუფის მართვის გარდა, მარიამს, „ლოკდაუნის“ პირობებში, დროებით (რადგან თელეთში მცხოვრებ საინფორმაციოს ერთ-ერთ წამყვანს მარნეულის ჩაკეტვის შემდეგ გადაადგილება შეეზღუდა) მარნეულის ტელევიზიაში მუშაობაც მოუწია. როდესაც დახმარება სთხოვეს, მარიამი უყოყმანოდ დათანხმდა. მიუხედავად იმისა, რომ მასაც ეშინოდა ვირუსის, ტელევიზიაში ყოველდღე დადიოდა. ამ გზით ის მონაწილეობდა აუცილებელი და საჭირო ინფორმაციის გავრცელებაში. ამის გათვალისწინებით, მას ახსოვს მარნეულში მიმდინარე საპროტესტო აქციების დეტალები და პრობლემათა მოგვარების მცდელობებიც.

მარიამს ვკითხე, მისი დაკვირვებით, რა გავლენა იქონია პანდემიამ მარნეულის საზოგადოების ინტეგრაციაზე. ამ კითხვაზე პასუხად, მან გაიხსენა, თუ როგორი სოლიდარულები იყვნენ მარნეულელები ერთმანეთის მიმართ. ასევე დაასახელა კერძო ინიციატივები, როგორ არიგებდნენ ცალკეული პირები და მალაზიები პროდუქტებს უსასყიდლოდ. საერთოდაც, რომ არა გარე ფაქტორები, თუნდაც ყარაბახის ომი და ა.შ., ვირუსი და პანდემია ჩვენი საერთო გასაჭირი იყო, ერთმანეთის დადამაშაულებს რას გვიშველიდაო.

დაბნეულობისა და უსამართლობის განცდის მიუხედავად, მარნეულის მოსახლეობამ იპოვა პანდემიასთან თანაცხოვრების გზები, რაც ძირითადად რეგულაციებისათვის თავის არიდების მცდელობებსა და სოლიდარობის ძალიან მაღალ ხარისხში გამოიხატებოდა.

მარნეულის ცენტრალურ ქუჩებში, თვალში აუცილებლად მოგხვდებათ ვიტრინებში გამოფენილი საქორწინო კაბები და

აქტიური სილამაზის სალონები. 2022 წლის 25 სექტემბერს, დილიდან თითქმის მთელი მარნეული ფეხით შემოვიარე საქორწინო დარბაზების დასათვალიერებლად, მაინტერესებდა რა ხდებოდა, როგორ ემზადებოდნენ ქორწილებისათვის. შემხვედრები ცნობისმოყვარე გამვლელის კითხვებს ენთუზიანით პასუხობდნენ. დარბაზში მოფუსფუსე ხალხი დაუზარებლად მიხსნიდა, რას რატომ აკეთებდა. ზოგჯერ დამტვრეული ქართულით, ზოგჯერ კი სხვას ეძახნენ, რომ ჩემთვის აეხსნათ ქართულად, ან რუსულად. იმ დღეს ხუთი საქორწინო დარბაზი მოვინახულე და ხუთივეში აქტიური სამზადისი დამხვდა. ქუჩებში შევამჩნიე ბაფთებით მორთული მანქანები, გადატვირთული სალონები და ახლომახლო შეკრებილი პატარძლის გულშემატკივრები. როგორც ჯეიჰუნმა მითხრა (ჯეიჰუნი ერთ-ერთ ცნობილ კერძო ტელევიზიაში ჟურნალისტად მუშაობს და მისი ცნობადობა ბევრად სცდება მარნეულს), გაზაფხულსა და შემოდგომაზე, მარნეულში თვალსაჩინოა ქორწილები, თავისი მასშტაბებითა და პომპეზურობით.

ამ თემებით ასე არ დავინტერესდებოდი, რომ არა ჯეიჰუნთან რამდენიმე თვის წინანდელი შეხვედრა. ის ერთ-ერთი პირველია, ვინც ქართული ენის მოსამზადებელ პროგრამაზე ჩააბარა და უმაღლესი განათლება საქართველოში მიიღო. ჯეიჰუნმა საკმაოდ რთული გზა გაიარა იმ აღიარებამდე, რომელიც ქართული საზოგადოებისგან მიიღო. იგი სიფრთხილითა და იუმორით ეკიდება აზერბაიჯანული თემის მიმართ გამოსატყულ ქსენოფობიურ განცხადებებს. ჯეიჰუნი ცალკეული მოქალაქის ქსენოფობიურ განწყობას არ აზოგადებს ქართველებზე. ის ქართული საზოგადოების ნაწილად მიიჩნევს თავს და ფრთხილობს შეფასებების გაკეთებისას. ვთხოვე გაეზიარებინა თავისი ხედვა, თუ როგორია მისთვის მარნეული. მისი თქმით, ეკონომიკური თვალსაზრისით მარნეული ძლიერი და აქტიური ადგილია, სულ მოქმედებაშია. „მარნეული ფულიანი ხალხის, მილი-

ონერების ქალაქია“ (ჯეიჰუნი 2022). ეს ნახევრად ხუმრობით ნათქვამი შეფასება, მაინც მოულოდნელი აღმოჩნდა ჩემთვის, ამიტომ, დასაზუსტებლად, ვკითხე, რას გულისხმობ-მეთქი. მიპასუხა, რომ მარნეულის მოსახლეობა დღე და ღამე მუშაობს, რომ ძალიან მშრომელი ხალხია აქაური აზერბაიჯანელები. სიმდიდრის გამოვლინებად კი იგი იმ პომპეზურ ქორწილებს მიიჩნევს, რომლებიც შემოდგომობით ტარდება. ამბობს, რომ ეს ყველაფერი დაკავშირებულია ფინანსებთან, რაშიც განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მზითევსა და მასთან დაკავშირებულ ხარჯებს. ქორწილის ხარჯები სულ უფრო იზრდება და ამ სფეროში დასაქმებულებიც მდიდრდებიანო.

რა ხდებოდა ორი წელი მარნეულში? საერთოდ აღარ ენ-ყობოდა ქორწილები პანდემიისას? მარიამი იხსენებს სანქციებს და მოსახლეობის დამოკიდებულებას მათ მიმართ და ამბობს, ეგრე შეკრებებიც აკრძალული იყო, მაგრამ როგორც კი კარანტინი მოიხსნა, მას მერე მარნეულში სულ ქორწილის ხმები ისმოდაო. მარიამი იხსენებს სალონში გაგონილს, რომ სხვა მუნიციპალიტეტებიდანაც აქ ჩამოდიან და პოლიციასაც არ იმჩნევდაო. ჩვენთვის ვამბობთ, აბა რისთვის ჩაგვკეტესო.

ამ თემაზე კამილასთანაც ვისაუბრე, მანაც დამიდასტურა პანდემიის დროს ქორწილების გამართვა. იგი იხსენებს:

„ქორწილი [მარნეულში] მაინც იყო, აკრძალული რომ იყო, მაინც აკეთებდნენ, ნუ არა 400 კაცზე, არამედ 150 კაცზე. მაინც ჩუმად აკეთებდნენ. ადგილობრივი ხელისუფლება საქმის კურსში იყო თითქოს. ეუბნებოდნენ, ფოტო არ დადო, ხუთი დღის მერე დადე ფოტო და ასე. ზოგს ბავშვი რომ ეყოლათ, მერე დადო ქორწილის ფოტოები“ (კამილა 2022).

გიულგუნმაც გაიხსენა ქორწილები სოფელში პანდემიის პერიოდში, მგონი დააჯარიმეს კიდეც, მაგრამ არ ადარდებდათო. ვკითხე, რატომ არის ასე მნიშვნელოვანი აქაურებისთვის ქორწილი-მეთქი. მან მიპასუხა, რომ ქორწილი განსაკუთრებით

მნიშვნელოვანია ქალებისთვის, რადგან ბევრი მათგანისთვის ეს გარეთ გამოსვლის ერთადერთი საშუალებაა, ამ დროს გამოდის ქალი სახლიდან, ემზადება, სხვებთან ურთიერთობს და საზოგადოების ნაწილად გრძნობს თავსო.

ქორწილებზე პანდემიის დროს, სამირა იხსენებს:

„როცა ძალიან მკაცრი წესები იყო, არ აღნიშნავდნენ ქორწილს. მაგრამ ზოგიერთები, ვინც ადგილობრივ ხელისუფლებასთან დაახლოებული იყო, მაინც აღნიშნავდნენ. ზოგმა იცოდა, ჯარიმა რომ იქნებოდა, მაგრამ მაინც აღნიშნავდნენ: რა ვქნათ, ქორწილი მაინც უნდა გადავიხადოთ!“ (სამირა 2022).

ამდენად, მოქალაქეებისათვის პანდემიის პერიოდში ქორწილის გამართვა და მასში მონაწილეობა, თავისებურ პროტესტად და ადაპტაციის ფორმად იქცა. ქორწილების გამართვა პანდემიის პერიოდში შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ერთგვარი რეაქცია შეზღუდვებზე, რომლებიც აღიქმებოდა უსამართლოდ და რეპრესიულად.

ყველა მთხრობელი იხსენებს სოლიდარობის განსაკუთრებულ განცდასა და მასთან ასოცირებულ კონკრეტულ ქმედებებს პანდემიის პერიოდში. მარნეულის ჩაკეტვის შემდგომ, სოციალურ ქსელებში ვრცელდებოდა ინფორმაცია, თუ როგორ არიგებდნენ პურს უფასოდ საცხობის მფლობელები. სამირა თავად იყო ინიციატორი თანხის მოგროვებისა, რომლითაც პროდუქტები შეუძინეს, მათ, ვისაც ყველაზე მეტად ესაჭიროებოდა დახმარება.

„მარნეული, მაგალითად, სოციალური დახმარების, სოციალური გაზიარების კუთხით, თანადგომის კუთხით, მე ვიტყვოდი, საქართველოში სანიმუშო ქალაქია“ (ჯეიჰუნი 2022).

სოციალურ ქსელში ასევე გავრცელდა ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ გაუთოხნეს მარნეულის სოფელ მარადისში

კარტოფილის ყანა ოჯახს, რომელიც კოვიდის გამო საავადმყოფოში იყო გადაყვანილი (რადიო თავისუფლება 2020).

კამილამ და ჯეიჰუნმა გაიხსენეს მარნეულის მეჩეთის როლი ჰუმანიტარული დახმარების დარიგების კუთხით. ჯეიჰუნი ამბობს, რომ მერია თავის შეძენილ პროდუქტს მარნეულის მეჩეთს გადასცემდა, რადგან იცოდნენ, ვის უფრო მეტად სჭირდებოდა დახმარება. სამირამ გაიხსენა, რომ დახმარებას არიგებდა როგორც იმამ ალის მეჩეთი, ისე მარნეულის ეპარქია, განურჩევლად ყველასთვის. სამირამ აქვე გაიხსენა, მარნეულის იმამ ალის მეჩეთის წარმომადგენელთა კრეატიულობა, როდესაც მანქანით გადაადგილების ნებართვაზე მერიიდან უარი მიიღეს, და სხვა რამ მოიფიქრეს.

„სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველოს შეიხი მირტაგი ასადოვი აცხადებს, რომ მარნეულის მერიამ მოსახლეობისათვის პროდუქტის დასარიგებლად მანქანით გადაადგილების ნებართვა არ მისცა, რის გამოც მათ პროდუქტების დარიგება ურიკაზე შებმული ვირით მოუწიათ (რადიო „მარნეული“ 2020).

მარიამის თქმით, პანდემიის დროს მარნეულში არ იყო მოქალაქეებს შორის გარჩევა, ყველა ერთმანეთს ეხმარებოდა. „კამილას რადიოც“, მისი მთელი კოლექტივი, ცდილობდა მარნეულის სომხურენოვანი მოსახლეობისათვის ხმის მიწვდენას, მათ მშობლიურ ენაზე. რადიოში ამჟამად ერთი სომხურენოვანი ჟურნალისტი მუშაობს, რომელიც ახალ ამბებს სომხურ ენაზე თარგმნის. ამის მიუხედავად, მარნეულის სომხური მოსახლეობა, როგორც კამილა ამბობს, რამდენადმე დაკარგულია იდენტობის თვალსაზრისით და მათი საჭიროებების გაგება არც ისე ადვილია.

დავითმა, 2018 წელს, ქართული ენის მოსამზადებელ პროგრამაზე ჩააბარა. ისიც ჩემი ერთ-ერთი სტუდენტი იყო. როდესაც ეკითხებთან, საიდანაა, პასუხობს, რომ შაუმიანიდანაა

და არა მარნეულიდან. მარნეული, მისთვის ისევე როგორც საქართველოს მოსახლეობის დიდი ნაწილისათვის, აზერბაიჯანულ თემთან უფრო ასოცირდება, რომელთანაც საკუთარ თავს არ აიგივებს. საუბრისას, მიყვება, რომ ერთ დროს, როდესაც სახელმწიფოები და საზღვრები ამ სახით არ არსებობდა, მარნეული ისეთივე სოფელი იყო, როგორც შაუმიანი, სადაც მისი წინაპრები ცხოვრობდნენ. როდესაც ვკითხე, სად იძენენ პროდუქტებს, საჭირო ნივთებს მისი თანასოფლელები, მიპასუხა, რომ შაუმიანში ყველა სახის მაღაზია, მარკეტი და სუპერმარკეტი აქვთ. დანანებით ამბობს, რომ შაუმიანში ბანკი და საჯარო მომსახურების დაწესებულებები არ აქვთ. დავითი კომპიუტერულ მეცნიერებებს შეისწავლის და უნივერსიტეტში მოხვედრამდეც კარგად ფლობდა ტექნიკას. ქართული ენის სწავლებისას, წლების წინ, მითხრა, რომ უკვე საკუთარი შემოსავალი აქვს და სოფელში საჭირო ადამიანია. თუ ვინმეს ტელეფონი ან კომპიუტერი გაუფუჭდება, ჩემთან მოაქვთო. დავითს პანდემიის შემდეგ შეხვედრისას ვკითხე, ალბათ როგორ გამოგადგა შენი პროფესია კარანტინის დროს-მეთქი. ამ თემზე საუბრისას ბევრი შემთხვევა გაიხსენა, როცა რჩევასა და დახმარებას სთხოვდნენ თანასოფლელები. თავად ქართულს კარგად ფლობს, როცა ქართული ენის პროგრამაზე ჩააბარა, უკვე თავისუფლად საუბრობდა ქართულად. ვკითხე, რა ენაზე საუბრობთ აზერბაიჯანელებთან მარნეულის ბაზარში ან მაღაზიებში-მეთქი. მითხრა, რომ კარგად ესმის აზერბაიჯანული ენა და საუბარიც შეუძლია, ისევე როგორც რუსული. ღიმილით მითხრა, რომ იგი პროგრამისტივით ჩაკეტილი და ასოციალური არ არის და ძალიან უყვარს ურთიერთობები. რაც შეეხება მის თანასოფლელებს, მათ რუსული და აზერბაიჯანული უკეთ იციან, ვიდრე ქართული. დავითს, სხვა მთხრობელების მსგავსად, ვკითხე, თუ როგორ აღიქვამდა მისი სოფლის მოსახლეობა პანდემიას და ჩაკეტვას. მისი გულწრფელი პასუხი ძალიან ჰგავდა

სხვა მთხრობელებისას, მოსახლეობისათვის ვირუსი არ იყო რეალური, თუმცა რეალური იყო ჩაკეტვა, შეზღუდვები, რომელიც კი არ იცავდა, პირიქით, მათ წინააღმდეგ იყო მიმართული. მსგავსი განცდა არც ქართულენოვანი საზოგადოებისთვის იყო უცხო. თუმცა მარნეულის შემთხვევაში აღქმა გაცილებით მძაფრი იყო, რასაც ემატებოდა ეთნიკური ასპექტი, როგორც შიგნიდან, ისე გარედან. სახელმწიფოს გადაწყვეტილებებზე რეაქციის სახით, მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფი, შეთქმულების თეორიებისა და დეზინფორმაციისათვის სასურველ ნიადაგს ქმნიდა და დაწესებული სანქციებისგან თავის არიდების გზებს ეძებდა.

რაც შეეხება მარნეულელთა ონლაინ გამოკითხვის შედეგებს, ის, რაოდენობრივი თვალსაზრისით, არსებითად, ამყარებს ჩემი მთხრობელების მიერ ზემოთ გამოთქმულ მოსაზრებებს. სხვაობა, რაც გამოიკვეთა, ის იყო, რომ გამოკითხულთა მეხუთედი ფიქრობს, რომ მარნეულის ჩაკეტვა სახელმწიფოს მხრიდან გამართლებული და აუცილებელი იყო. ამასთანავე, მათ მიაჩნიათ, რომ სახელმწიფომ მაქსიმუმი გააკეთა მოსახლეობის უსაფრთხოებისათვის. ქართული სახელმწიფოს მიერ პანდემიის მართვის დადებითად შეფასება რამდენადმე სცდება ჩემი მთხრობელების მიერ გადმოცემული მარნეულის მოსახლეობის განწყობას, თუმცა მას ერთგვარად აბალანსებს. ასევე საინტერესოდ გამოვლინდა ონლაინ რესპონდენტების მიერ მარნეულის, როგორც ადგილის აღქმა. თუ ჩემი მთხრობელებისათვის მარნეული ძირითადად აზერბაიჯანულ თემთან ასოცირდება, მთხრობელების ნაწილი, მასზე, როგორც მრავალფეროვან, მულტიკულტურულ ადგილზე საუბრობს¹. ამდენად, დისტანცი-

¹ ქვემო ქართლის და მათ შორის მარნეულის ისტორიულ გამოცდილებაზე, როგორც მულტიეთნიკურ და მულტიკულტურულ ტერიტორიაზე, საუბრობს ისტორიკოსი, მკვლევარი ალექსანდრე ბოშიშვილი, რომელიც ამ მოსაზრების საილუსტრაციოდ ისტორიულ წყაროებსა და დოკუმენტებს მიმართავს (ბოშიშვილი 2020).

ური და ანონიმური გამოკითხვა, რამდენადმე აზუსტებს და არსებითად თანხვედრაშია მთხრობელების მიერ გადმოცემულ ფაქტებთან.

ჩემი მთხრობელებისგან, რომლებსაც დიდხანს და გულახდილად ვესაუბრებოდი ყველა მწვავე საკითხზე, რომელიც კოვიდპანდემიამ და მარნეულის ჩაკეტვამ ამოატივტივა, გავიგე, რომ მათი მხრიდან სახელმწიფო პოლიტიკის მიმართ მწვავე კრიტიკა, არ მიემართება უშუალოდ ქართულ საზოგადოებას. მათმა უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ მარნეულის ჩაკეტვის პერიოდში ქართული საზოგადოების აქტიური ნაწილისგან დიდი მხარდაჭერა და თანადგომა მიიღეს. მათი უმრავლესობა კრიტიკულია ქართული სახელმწიფოს მიმართ, რომელმაც ვერ მოახერხა ეთნიკურ უმცირესობებზე სათანადო ზრუნვა, მათი ინტეგრირება და დაცვა. ისინი საკუთარ კრიტიკას ასევე ავრცელებენ მეზობელ ქვეყნებზეც, რომლებიც ამ რეგიონში გავლენის მოპოვებასა და მის გაძლიერებას ცდილობენ, რაც, მათი აზრით, ასევე დამაზიანებელი შეიძლება აღმოჩნდეს ინტეგრაციისათვის. მათი კონკრეტული პანდემიური გამოცდილება, რომელიც სახელმწიფოსთან აქტიურ შეხებას დაუკავშირდა, არაერთგვაროვან შეფასებებს აერთიანებს. მათ მიერ გამოთქმული კრიტიკა სახელმწიფოს ინტეგრაციული პოლიტიკის ხარვეზებს უფრო თვალსაჩინოდ წარმოაჩენს. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს მხრიდან პანდემიის სამართავად სამხედრო და ომის ეფექტის გამოყენებას სიძულვილის ენის გააქტიურება და გაუცხოება მოჰყვა, მათი კრიტიკა ნაკლებად მიემართება ეთნიკურად ქართველ თანამოქალაქეებს. მათი აზრით, პანდემია ქვეყნის ყველა მოქალაქისთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევა იყო და მან არსებული პრობლემები თვალსაჩინო გახადა. პანდემიამ ისიც აჩვენა, რომ არსებულ პრობლემებს დაფარვა კი არა, აღიარება და გადაჭრა სჭირდება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ კოვიდპანდემიამ ქართულ რეალობაში არსებული მოუგვარებელი საკითხები, ხელახლა დააყენა დღის წესრიგში. პანდემიის პირობებში სახელმწიფოს აღქმა ეთნიკურ უმცირესობებში პრობლემურად წარმოჩინდა. სახელმწიფოს მხრიდან ომის ეფექტის გამოყენებამ, სამხედრო ძალების ჩაყენებამ მარნეულის და ბოლნისის შესასვლელებთან, ხელი შეუწყო იქ მცხოვრები უმცირესობების მიმართ გალიზიანების ზრდას. პანდემიამ სახელმწიფო უფრო ხელშესახები და კონკრეტული გახადა მისი მოქალაქეებისათვის. მოქალაქეების სახელმწიფო ინსტიტუტებთან ამ ფორმით შეხებას, არ შეუქმნია დადებითი გამოცდილება, რაც, ერთი მხრივ, პანდემიის დროს დანესებულ შეზღუდვებსა და ჭარბ მობილიზებას უკავშირდება, და მეორე მხრივ, 1990-იან წლების უსიამოვნო მოგონებებს. საბჭოთა კავშირის ნგრევამ და შემდგომ საქართველოში განვითარებულმა მოვლენებმა თავისებური დაღი დაასვა ქართულ და აზერბაიჯანულ თემებს შორის ურთიერთობას. ქვემო ქართლის შემთხვევაში, გაჩნდა გაუცხოება, რომლის დასაძლევად, ქართულმა სახელმწიფომ საკმარის ძალისხმევას არ/ვერ მიმართა. პანდემიის პერიოდში, ინფორმაციის დეფიციტისა და გაურკვევლობის ფონზე, ადგილობრივმა მოსახლეობამ, სახელმწიფოს მხრიდან მარნეულისა და ბოლნისის ჩაკეტვის გადანყვეტილება, მათ წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებად აღიქვა. სახელმწიფოს მხრიდან გატარებული შეზღუდვებით დაირღვა ადგილობრივთა ტრადიციული რუტინული ყოველდღიურობა, მათი მობილობა და სხვადასხვა ეკონომიკური აქტივობა.

მარნეულში განვითარებულმა პანდემიურმა რეალობამ სახელმწიფოს მხრიდან არასაკმარისი ძალისხმევის გამოვლენა და სუსტი ინტეგრაციული პოლიტიკა წარმოაჩინა. პანდემიამ ასევე აჩვენა, რომ ადაპტაციასთან ერთად აზერბაიჯანულ თემს შეუძლია პროტესტის ორგანიზება, მისი გამოხატვის გზების პოვნა და

საჭიროების შემთხვევაში, ახასიათებს სოლიდარობის მაღალი მობილიზაციის უნარი. სოლიდარობა, ტრადიციული ცხოვრების წესთან ერთად, პანდემიასთან გამკლავების ფორმად გადაიქცა. სახელმწიფოს მხრიდან არათანმიმდევრულ და უთანასწორო მიდგომას, ადგილობრივმა მოსახლეობამ, სოლიდარობა და შემოქმედებითობა დაუპირისპირა, რასაც ჯეიმს სი სკოტი მეტისს უწოდებს. ამდენად, სახელმწიფოს მხრიდან ტოტალური კონტროლის განხორციელების მცდელობას, ადგილობრივმა თემმა საკუთარი გამოცდილებითა და ცოდნით უპასუხა. პანდემიის გამოცდილებამ ნათლად აჩვენა, რომ ქართულ სახელმწიფოს ნაკლებად ესმის თავისი მოქალაქეების და რომ საკუთარი ძალისხმევა არა მათ კონტროლზე, არამედ დაცვაზე, ინტეგრაციის და მონაწილეობის ხელშეწყობაზე უნდა მიმართოს.

დამონმებული ლიტერატურა

- ახალი ამბები (2020)**, მარნეულში ქალებმა COVID-19-ით ინფიცირებულთა ოჯახს ნაკვეთი გაუთოხნეს. რადიო თავისუფლება. მაისი 01
- ახალი ამბები (2020)**, საქართველოში კორონავირუსის პირველი შემთხვევა დაფიქსირდა. რადიო თავისუფლება. თებერვალი 26
- ახალი ამბები (2020)**, ჩინეთი მოსახლეობას აფრთხილებს, არ ჩავიდნენ ქალაქში, საიდანაც ახალი ვირუსი გავრცელდა. რადიო თავისუფლება. იანვარი 22
- აფრიამაშვილი, ს. (2020)**, „ვირუსი კი არა, შიმშილი მოგვკლავს“ – მარნეულის მერიასთან მოსახლეობა შეიკრიბა. „ნეტგაზეთი“. მარტი 20
- ბოშიშვილი, ა. (2020)**, ქვემო ქართლის ეთნიკური და დემოგრაფიული სურათი (ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა). თბილისი, თსუ.
- ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა 2019. თბილისი: ფონდი „ღია საზოგადოება საქართველო“.

ეთნიკური უმცირესობებისთვის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობა კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება 2021. თბილისი: სოციალური სამართლიანობის ცენტრი.

გაბუნია კ., ამირეჯიბი რ. (2021), საქართველოს უმცირესობები: ინტეგრაციის გზაზე არსებული ბარიერების ნგრევა. თბილისი: კარნეგის საერთაშორისო მშვიდობის ფონდის ევროპის ოფისისა და ლევან მიქელაძის ფონდის ერთობლივი პროექტი – „საქართველოს მომავალი“.

კუნჭულია, ლ. (2020), კორონავირუსი: ირანისა და იტალიის მდგომარეობა დამაფიქრებელია საქართველოსთვის. რადიო თავისუფლება. თებერვალი 26

მათითაიშვილი, ვ. (2020), ვითარება კორონავირუსთან დაკავშირებით – იტალია, ირანი, ჩინეთი, სამხრეთ კორეა. პუბლიკა. თებერვალი 24

მამედოვა, ვ. (2020), რამ გამოიწვია კარანტინის საწინააღმდეგო პროტესტი მარნეულში? აპრილი 23

მელიქიშვილი, ლ., ჯანიაშვილი ლ. (2021) ეთნიკურ ჯგუფთა ინტეგრაცია ქვემო ქართლში (სომხები და აზერბაიჯანი). თბილისი: თსუ გამომცემლობა.

ლომაძე, ნ. (2020) წერილები მარნეულის სოფლებიდან. ყ. ინდიგო.

ზვიადაძე ს., ჯიშკარიანი დ. (2018), იდენტობის პრობლემეტიკა ქვემო ქართლის აზერბაიჯანელებში და მისი პოლიტიკური. ეუთოს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის მხარდაჭერილი EMC, 1-17.

მამედლი ქ., ჩაჩიბაია კ. (2021), დმანისის კონფლიქტი – ყოფით ნიადაგზე დაწყებული დაპირისპირების ეთნიკური შტრიხები. თბილისი: სოციალურ(ი სამართლიანობის ცენტრი).

ცქიფურიშვილი ნ. (2022), „სამირა ბაირამოვა პროკურატურამ დაცვის სპეციალურ პროგრამაში ჩართო“. „ნეტგაზეთი“. აპრილი 6

Lehtinen M. and Brunila T. (2021), A Political Ontology of the Pandemic: Sovereign Power and the Management of Affects through the Political Ontology of War. *Front. Polit. Sci.* 3:674076. doi: 10.3389/fpos.2021.674076

Nyer P. (2006) The Accidental Citizen: Acts of Sovereignty and (un) Making Citizenship. *Economy and Society* 35 (1), 22-41.

Scott, J. C. (2020) Seeing like a state. Yale University Press.

Tea Kamuhsadze

Effects of Pandemics – When the State Met Citizens in Marneuli

The global COVID-19 pandemic had a profound impact on various aspects of public life in Georgia, shedding light on the challenges our society faced. It brought about a significant shift in our interaction with state institutions, illuminating both their strengths and weaknesses in crisis management. The pandemic necessitated crucial national decisions made by the government. This paper examines how the designation of the Marneuli and Bolnisi districts as quarantine zones during the COVID-19 outbreak influenced the perception and understanding of ethnic minorities. Additionally, it explores the communication and language barriers in these densely inhabited minority regions. The research investigates how Georgian, Armenian, and Azerbaijani communities perceive Kvemo Kartli and Marneuli and their roles in shaping our collective identity. It questions the rationale behind the imposition of lockdowns on these municipalities and discusses their necessity, inevitability, and legality. This juncture can be considered a "state of war" during the pandemic, where the demonstration of power becomes a crucial element of political ontology. It analyzes how the state utilizes attributes of war to manage anxieties, transforming general apprehension into fear, thereby making society more compliant. Building on the work of Lehtinen and Brunila regarding the pandemic's political ontology, the study explores how the state's adoption of the war ontology can lead to instances of racism, where individuals from other nations and diverse minorities are perceived as "enemies" and "threats." The paper also addresses the local population's response to strict state measures such as lockdowns and restrictions, examining their protest methods and levels of organization. It analyzes the strategies adopted by the population to coexist with the pandemic and adhere to state regulations. In the concluding section, the focus shifts to the process of integrating the Azerbaijani community into Georgian society, a pivotal aspect of the pandemic's impact.